

FLEXIBILIS ÉS NYITOTT ELRENDEZÉS EGYFELŐL, SZŰK TEREK MOZDÍTHATATLAN FALAK ÉS RÖGZÍTETT STRUKTÚRA MÁSFELŐL

Michael Dewe

College of Librarianship, Aberystwyth, Wales, Egyesült Királyság

“...A neogótikus műemlékekből felmagasztalt cipősdobozokba ugrottunk.” (James Thompson)

“A teljes flexibilitás könyvtárosi álm és építészeti lehetetlenség.” (Norman Higham)

“...talán nem úgy van, hogy az épületeinket nem is annyira architekturális értékeik miatt tartjuk meg, hanem inkább abbéli félelmünkben, hogy mi jönne a helyükbe?” (Hugh Casson)

Az előadásom címe azt sugallja, hogy a könyvtár-épületek tervezésének ez a két megközelítése szemben áll egymással, és a könyvtárosnak választania kell aközött, hogy könyvtárát flexibilis (azaz modulrendszerű), vagy rögzített funkciójú terekből álló épületnek tervezzék-e meg. Manapság, ha adva van egy új, könyvtári célra tervezett épület lehetősége, a könyvtáros minden esetben azt fogja követelni, hogy az épület flexibilis legyen – szinte minden más szempont előtt –, hiszen ez lehetővé teszi a jövőbeni átalakításokat; ebben a megfontolásban nemcsak a könyvtárépületek, hanem sokféle más épület modern tervezési elmélete és gyakorlata tükröződik. A flexibilitás elvét Anthony Vaughan is úgy tekinti, mint amely összhangban áll – különösen a felsőoktatási könyvtárak területén – a korszerű könyvtári ideológiával: a szigorú ellenőrzés feladása törekvés arra, hogy az olvasóknak közvetlen hozzáférést engedjünk az állományhoz, s hogy több segítséget és magasabb színvonalú tájékoztatást nyújtsunk nekik. A rögzített funkciójú épület ennél fogva túlhaladottnak és korlátozónak minősül, habár – mint David Kaser megjegyezte – több, az utóbbi két évtizedben tervezett amerikai felsőoktatási könyvtár visszatért a rögzített funkciójú stílus kötöttségeihez. A Clark Egyetemet (1968) és a notre-dame-i St. Mary Főiskolát (1982) hozzák fel példának.

A könyvtáros általában csak akkor kényszerül arra, hogy fontolóra vegye a könyvtárnak egy rögzített funkciójú épületben való elhelyezését, amikor nincs meg a valószínűsége egy új könyvtárépületnek, ugyanakkor egy eredetileg valamely más célra létrehozott épület a könyvtár számára megszerezhető és átalakítható. Ha egy ilyen, rögzített funkciójú épületet kínálnak fel a könyvtárosnak, azt is megteheti, hogy elutasítja, és jobb időkre vár, vagy esetleg időközben más megoldást talál (pl. rendbehozza és kibővíti a jelenlegi könyvtárépületet).

Ennek az előadásnak a célja az, hogy rámutasson: a könyvtárosoknak nyitottabbaknak kellene lenniük az átalakított régi épületek elfogadását illetően, hiszen a legkülönbözőbb korlátok ellenére nagyon is megfelelő könyvtár lehet belőlük, mind esztétikai, mind pedig funkcionális szempontból. Sőt további tényezők is előfordulhatnak, amik még vonzóbb ajánlattá tehetik őket. Ezek az épületek ugyanis központi fekvésű, előnyös telken állhatnak, amely lehetővé teszi a kisebb-nagyobb bővítést az átalakítás részeként, vagy parkolóhelyeket kínál. Továbbá az átalakítás költsége feltehetően lényegesen alacsonyabb, mint egy új épületé. Az átalakítás rövidebb időt vesz igénybe, mint egy új létesítmény felépítése, különösen ha az alapszerkezetnek csak minimális mértékű módosítását igényli. Egy számottevő építészeti, illetve történeti értékű, díszes épületet

sok esetben új életre kelhetnek és megőrizhetnek a város számára, s az továbbra is lényeges eleme lehet a város építészeti sokszínűségének. Ámbár — *Hugh Casson* idézve — az épületeket talán abbéli félelmükben tartjuk meg, hogy mi jönne helyettük, azaz az ismertet előnyben részesítjük az ismeretlennel szemben, az átalakítottat a célnak megfelelően építéssel szemben.

Miközben az átalakított épület mellett érvelünk, talán hasznos lesz a könyvtárosokat emlékeztetni arra, hogy akármennyire is jónak tartják őket, a flexibilis, nyitott alaprajzú könyvtárak sem tökéletesek, nekik is megvannak a maguk korlátai és nehézségei. Az én célom azonban nem az, hogy hadakozzam a flexibilitás koncepciójával, hanem hogy megkísérleljem az eddigieknél realisabban szemlélni. Eközben azt is szeretném érzékeltetni, hogy a könyvtárosok, s különösen a felsőoktatási könyvtárak vezetői, nem használták ki olyan mértékben a flexibilis könyvtárépületek lehetőségeit, mint ahogy szereték volna.

Flexibilis, könyvtári célra tervezett épületek

Faulkner-Brown első követelménye a nagy könyvtárépülettel szemben, hogy az szerkezetét, gépészeti berendezéseit és térrendszerét illetően egyaránt flexibilis legyen, s ezzel lehetővé tegye a könyvtár későbbi belső átrendezését a változó szükségleteknek és igényeknek megfelelően. Ezt a flexibilitást — amelyet úgy tekintenek, mint ami lehetővé teszi a terek gazdaságos kihasználását, — általában a modulszerkezet biztosítja, amelyben nincsenek belső teherbíró falak, hanem a felső emeletet egyenlő térközökben elhelyezett oszlopok tartják. Ez — a födémekek megfelelő teherbírásával, egységes belmagassággal, valamint a gépészeti berendezések ésszerű elosztásával — olyan flexibilis és nyitott belső teret ad, amely lehetővé teszi az olvasói, személyzeti és állományi terek átrendezését, illetve felcserélését.

De más az elmélet, és más a gyakorlat. Nagy-Britanniában az első modulrendszerű felsőoktatási könyvtár a Nottinghami Egyetem természettudományi könyvtára volt (1963-ban nyitották meg), s immár harmadik évtizedét éli. Sem itt, sem ugyanannak az egyetemnek a központi könyvtárában (1973) nem aknázták ki különösképpen az épületek nyújtotta flexibilitást. Ha voltak is változások (pl. a technikai szolgáltatásokat befogadó **térrészben**), azok az adott tereken *belül* történtek, a terek radikális *felcserélésére* — úgy tűnik — nem került sor. *Keyes Metcalf* mondta — nevek említése nélkül —, hogy “A tapasztalatok szerint az évek során sok

könyvtár élt a tervezéséből adódó flexibilitás előnyeivel...” (1971:40). Ez a mostani, kézenfekvő nottinghami példa tehát félrevezető is lehet. Viszont *R.S. Smith* a következőket írja: “Tudomásom szerint még senki sem végzett felmérést annak felderítésére, hogy ezt a nagyra értékelt flexibilitást valójában mennyire használták ki radikális változtatásra, de kétségtelen, hogy sok könyvtárigazgató élt a benne rejlő lehetőségekkel, hogy változtatásokat eszközöljön a könyvtárhasználat módját illetően.” (1981:206) Kézzelfogható bizonyítékok hiányában *Smith* a mondat második felében inkább csak a vélekedését fogalmazta meg. Nekem az az érzésem — vagy ha úgy tetszik, *Smith*-hez hasonlóan úgy vélem —, hogy a flexibilitásnak ez az aspektusa csak akkor érvényesül majd igazán, amikor az új technika valóban hatással kezd lenni a könyvtárépületek térrendszerére; jelenleg azonban — eltekintve a katalógusterektől és a kölcsönzőpultoktól — kevés jele van ennek. Az új technika bevezetésével ugyanis a könyvtárépületeken belül a hangsúly áttolódhat az állomány elhelyezéséről arra, hogy több teret biztosítsunk az olvasók, illetőleg a műszaki berendezések számára, ez pedig tényleg megköveteli majd a belső könyvtári terek radikális átrendezését és átszervezését.

A modulszerkezetnek van egy olyan jellegzetesége, amelyet — úgy tűnik — valóban kihasználnak: könnyen bővíthető az ilyen könyvtárépület. Miután az épület külső falai sem teherhordók, hanem pusztán lezárók, könnyen elmozdíthatók, s miután a bővítés lezajlott, a külső falakat vissza lehet állítani. A nottinghami természettudományi könyvtár földszinti terét 1969-ben kis mértékben megnagyobbították; a Melbourne-e Egyetem *Baillieu* Könyvtárának jelentősebb bővítéséről igen részletes képet adnak a publikációk. Ezt a bővítést a terek komolyabb átszervezése kísérte, s az eredeti elrendezés jó részét átmenetinek tekintették, amíg a hozzáépítés be nem fejeződött.

Összefoglalva: bár a könyvtárosok ragaszkodnak a flexibilis, nyitott épület előnyeire, nem mindig élnek teljes mértékben velük.

Míg a modulszerkezetű könyvtár előnyei általánosan ismertek, hátrányait mintha kevésbé tudatosítanánk. Külsőjüket tekintve ezeket az épületeket bírálják dobozszerűségük miatt, bár azt is megjegyzik, hogy a funkcionális és egyéb megfontolások miatt ez a legjobb forma (lásd *James Thompson* megjegyzését a “felmagasztalt cipősdobozokról”). Ehhez kapcsolódik rideg, a célszerűséget túlhangsúlyozó megjelenésük. Belsejüket oszlopok sorai tagolják (amelyek maguk is helyet foglalnak el), s válnak korlátjaivá magának a flexibilitásnak (ha nem kívánatos helyre, például a bejárat elé kerül-

nek, ha diktálják a térelrendezést), s egyetlen oszlopról sem állítható, hogy ideális a könyvtári használat minden szempontjából. A közfalak hiánya nagy, hodályszerű belsőt eredményez, uniformizált, nyomasztó és zavaró tereket, amelyek magjáig nem jut el a természetes világítás. A tűzrendészeti előírások azonban korlátot szabhatnak a terek nagyságának, vagy megkívánják a térelválasztókat, esetleg befolyásolják a lépcsők számát és elhelyezését, — mindez viszont hatással van az épület flexibilitására.

A flexibilitás költségei jelentős mértékben megnövelik a könyvtár költségeit, s a ráfordítás-haszon viszonya kérdésessé válhat, ha a flexibilitás lehetőségeivel elégtelenül vagy egyáltalán nem élnek. Ha pedig élnek velük, ez sem egészen mentes a kiadásoktól, ha a térelválasztókat vagy egyébeket át kell helyezni.

A szerző nézőpontjából a moduláris könyvtár-épülettel szemben támasztott fő kifogás, hogy sztereotíp tervezési megoldásokat eredményez, amelyek jellegzetességei eleve meghatározottak. A könyvtárbelsőben jelentkező sok hibáért (fantáziátlan, nem integrált polc- és olvasó-helykialakítás, a dokumentumok használatának mértékétől független szabadpolcos felállítása) a könyvtáros a felelős. Ha az építésznek szánt szakmai építési program reá-lisan és gondolatgazdagon közelíti meg az állomány megszervezését és használatát, ez maghatározza a kész épületet is.

Ennélfogva érthető, hogy a teljes flexibilitás megvalósíthatatlan, s ha mégis megvalósul, akkor költséges, és egyéb hátrányai is vannak. Néhány ilyen hátrányt ellensúlyozni lehet átrium alkalmazásával, illetőleg más, a jó öreg monumentalizmust idéző jellegzetességgel. Ha azonban azt akarjuk, hogy a flexibilis, nyitott szerkezetű könyvtár térrendszerét tekintve sikeresebb legyen, s ha teljes mértékben ki akarjuk használni flexibilitását, akkor alaposabban mérlegelnünk kell — különösen a felsőoktatási könyvtárak esetében —, hogy mit várnak a használók a könyvtár állományától, s hogyan is használják. Ez a könyvtáros feladata, nem pedig az építészé. A különböző vizsgálódások azt mutatják, hogy a könyvtári állománynak csak egy kis részét használják nap mint nap (az arány kb. 20 a 80-hoz), s ezért az egész állomány szabadpolcra helyezése helypazarlónak és értelmetlennek minősülhet sok olvasó szempontjából. Következésképpen kisebb állományt szükséges szabadpolcon tartani (de a megfelelő állományt, s éppen ehhez játszik szerepet a könyvtáros szakismerete), s ha nagyobb segítséget akarunk adni a használóknak, akkor ezt az állományt kevésbé mereven kell kezelnünk, s olyan állványzati egységekben kell elhelyeznünk, amelyekben könnyen megközelíthetők és áttekinthetők.

Egyes állományrészek csoportosított elhelyezése (ahogy ezt több angliai, amerikai és skandináviai közművelődési könyvtár teszi), az állományhoz való hozzáférés különböző szintjeinek megteremtése (mint például a nyugat-németországi Gütersloh három részre közeli, középső és távoli övezetre tagolt könyvtárában) vagy az állományok és üléshelyek informális csoportosítása és integrált elrendezése (amit Dániában láthatunk), úgy vélem, olyan megoldásokat kínálnak, amelyek előnyére válnának a nyitott alaprajzú könyvtárnak és javítanák a használók kiszolgálását.

A rögzített funkciójú, nem könyvtári épületek átalakítása

Amint korábban is említettük, a telek, a műemléki vagy gazdasági megfontolások miatt, de a modern épületekkel szemben kialakult averziók miatt is, sok könyvtáros boldogan elfogadja az eredetileg nem könyvtári célokot szolgáló épület könyvtárrá való átalakítását. A hasznosítás egyéb kritériumait jelenti a szerkezet épsége, az épület mérete (elég nagynek kell lennie a jelenlegi és jövőbeli igények kielégítésére), továbbá, hogy gazdaságosan és hatékonyan lehet-e könyvtárként üzemeltetni. Egy-egy nevezetesebb műemléképület átalakítása pénzeszközöket mozgósíthat kormányzati vagy más épületi forrásokból. Tudomásul kell azonban vennünk, hogy az ilyen épületeknek hátrányai is vannak. Lehetnek olyan rögzített funkciójú szerkezetek, amelyek teherhordó falainak átalakítása nehéz vagy lehetetlen, belső terek szűkek vagy szabálytalan alakúak, és így kihatnak a könyvtári terek elosztására és rendszerére. S lehetnek egyéb hátrányai is az ilyen épületeknek, mint például rejtett hibák kijavításának költségei, rossz megközelítési lehetőség a mozgássérültek számára, változó belmagasság, szabálytalan oszlophálózat (pl. ha ez a szerkezet alapvető vonása), vagy a modern belsőépítészeti kialakítás és az eredeti homlokzat össze nem illősége.

Mindazonáltal egy sor épülettípus különösen alkalmasnak mutatkozik a legkülönbébb könyvtár számára történő átalakításra (ilyenek a raktárak, üzemek, mozik, csarnokok, ABC-áruházak vagy nagyobb áruházak). Csak néhány hazai példa: Skót Nemzeti Könyvtár (egy kekszgyár épületével bővült és itt rendezte be térképtárát is), Londoni Közgazdaságtudományi Főiskola (raktár), Stratchlyde-i Egyetem (könyvkiadó raktára), Északkelet-londoni Politechnikum (üzem), közművelődési könyvtárak Sudbury-ben és Saffron Waldenben (gabonatözsde-épület), Blackburnben és Notting-

hamben (áruház), Camelfordban (városháza) és Withamben (György-korabeli lakóház, később mozi). Ezek az épületek mind külsőleg, mind belsőleg igen sokfélék és a flexibilis, nyitott alaprajzú épületek kínálta előnyökön kívül is jónéhányal rendelkeznek.

Hogy az ilyen típusú épületekből jó könyvtárak lesznek, annak oka az, hogy nagy, a könyvtári arányoknak megfelelő belső terek, erős födémek vannak, szintmagasságaik megengedik magasföldszint vagy galéria kialakítását, s bizonyos épületgépészeti berendezésekkel (pl. liftek) is rendelkeznek. A kisebb-nagyobb terek mérete következtében gyakran elérhető a flexibilitás egy bizonyos foka. Egy átalakított épület bővítése szerkezeti és összeköttetési problémákat vethet fel a régi és az új tag összekapcsolása során, s esztétikai természetűeket is a két rész egymáshoz való illesztésében. Az épületen belüli túlságosan bonyolult közlekedési útvonalak a könyvtáros számára működtetési problémákat, a használó számára pedig kellemetlenségeket okoznak. Hasonló gondok azonban a könyvtári célra készült épület bővítésekor is előfordulhatnak. Véleményem szerint egy vastag falú, rögzített funkciójú épület, bár esetleg csökkenti az előnyöket, nem áll ellen szükségképpen annak, hogy sikeresen átalakítsuk könyvtárrá. Egy dolog azonban döntő fontosságú: a belső terek aránya (ha kellő méretűek, akkor több könyvtári övezetet is befogadnak, vagy szükségszerint több részre oszthatók). A szerző által ismert több Viktória- vagy Edvárd-korabeli rögzített funkciójú könyvtárépületet, amelyekben annakidején bőszeges könyvtári tereket alakítottak ki, kb. nyolc évtizedes fennállásuk folyamán néha két vagy három esetben is átszerveztek, rendbehoztak és kibővítettek.

Másfajta épületek, pl. lakóházak éppen szerény méretű belső terek miatt többnyire kevésbé alkalmasak a könyvtárrá való átalakításra, talán csak kis méretű közművelődési könyvtári fiókok esetében jöhetnek számításba. Nagyobb lakóházakat azonban kétségtelenül sikerrel használtak fel közművelődési könyvtár céljára. A keskeny terek nem szükségképpen kicsik (például néhány templom, iskola vagy csarnok esetében), de ezek jelentős mértékben korlátozhatják a térrendszer kialakítását. Lehet, hogy meg kellene határoznunk, könyvtári szempontból mit is értünk keskeny tér alatt, hogy objektívebben tudjuk felmérni az átalakítás céljára rendelkezésünkre álló épületek lehetőségeit. Mindazonáltal még a keskeny, de megfelelő nagyságú terekkel rendelkező "idegen" épületeket is jól sikerült könyvtárépületté tehetjük körültekintő átalakítás (s ha szükséges, bővítés) révén. Természetesen tudomásul kell vennünk az épületből adódó korlátokat a tér-

rendszer, valamint az egyes részlegek elhelyezését illetően.

Néha kísértést érzünk, hogy a pénzügyi nehézségek időszakára inkább az átalakításokat, mintsem a könyvtári célra tervezett épületeket tartsuk jellemzőnek, pedig — legalábbis ami a brit közművelődési könyvtárakat illeti — nem ez a helyzet. A más célokat szolgáló épületek átalakításával megoldani a könyvtárak elhelyezését mindig is jellemző volt, a XIX. század közepétől kezdve napjainkig.

Következtetések

Ebben az előadásban felvettem, a könyvtárosnak jó oka van rá, hogy elfogadjon egy átalakítható épületet, s hogy valójában nincs igazi konkurencia a rögzített funkciójú és a flexibilis, nyitott alaprajzú épület között. A helyi pénzügyi, politikai, épület stb. körülmények kihatnak a végeredményre. Nem lenne viszont bölcs dolog, ha a könyvtáros — kétségbeesésében vagy mert nem tud ellenállni a nyomásnak — bármilyen "idegen" épületet elfogadna, anélkül, hogy megítélné könyvtári célra való alkalmasságát, a fentebb kifejtett szempontok szerint.

Esettanulmányok

Hadd fejezzem be mondandómat három, esettanulmányként kiválasztott könyvtár vizsgálatával. Az egyik egy közművelődési könyvtár, amely egy átalakított iskolaépületben kapott helyet, a másik kettő pedig üressé vált templomi épületben elhelyezett egyetemi kollégiumi könyvtár.

Nagy-Britanniában sok templomból és kápolnából lett közművelődési könyvtár, de Oxfordban két templomot kollégiumi könyvtárrá alakítottak át kiemelkedő eredménnyel.

St. Edmund Hall

St. Peter's-in-the-East temploma az oxfordi High Street-től távolabb, a St. Edmund Hall (kollégium) mögött áll. A templomban egy normann-kori szentély és kriptá található, továbbá van tornya, főhajója, északi hajója, déli előcsarnoka és északi kápolnája. 1967-ben zárták be, s könyvtárrá való átépítése 1968-ban kezdődött meg. A főhajót olvasói övezetté építették ki, a nyugati végébe, valamint az északi hajóba és a Mária-kápolnába könyvvállványok kerültek. Az északi kápolnában a kollégium jogi könyvtárát helyezték el, a sekrestyét gépirószobának használták fel, a könyvtárosi munkahelyeket összevonták a déli előcsarnok fölötti helyiségbe, a jogtudomá-

nyi vezetőtanár irodája pedig a torony harangszobájába került. A torony többi részét egy kis méretű, hatemeletes raktárrá alakították át. A cinteremből kollégiumi kert lett, amely a kollégium felől közelíthető meg. A templomot összekötötték a kollégiumi hőközponttal a könyvtár fűtésére. A különböző tiszteletdíjakat és illetékeket nem számítva az átalakítás 54 900 fontba került.

Lincoln College

Az oxfordi Mindenszettek temploma 1699-ben a High Streeten épült. Négyzetes alaprajzú épület, egy nyugati fekvésű toronnyal, de külön szerkezeti elemet nem jelent szentély nélkül, északra és délre nyíló előcsarnokokkal, valamint szép, stukkós mennyezzettel. A templomot 1972-ben zárták be, a könyvtárra való átalakítását 1975-ben fejezték be. A kollégiumi könyvtárban a szokásos állványok és olvasóhelyek mellett egy külön könyvtárat alakítottak ki a felső évfolyamoknak, továbbá levéltárat, irodai helyiségeket, továbbá olvasói és személyzeti mellékhelyiségeket.

Mindez úgy vált lehetővé, hogy az épület földszintjét kb. 1,70 m-re megemelték, a talajt pedig kiemelték annyira, hogy a szolgálati helyiségeket, a levéltárat és a felső évfolyamoknak szánt könyvtárat az így kialakított fél-alagsorban helyezhessék el. A templom központi részében kb. 13,5 m² nagyságú olvasói öblöket alakítottak ki, a falhoz derékszögben állított könyvszekrények segítségével. A kollégiumból és a templomból származó régi famunkákat beleépítették az épület bútorzatába és berendezéseibe. Az épületet nagy mértékben restaurálták és újradíszítették. A korhű belsőépítészeti kialakításra tekintélyes összeget költöttek. Az összköltség 420 000 font volt.

Castle Gates Library (Shrewsbury)

Az az épületkomplexum, amelyet Shrewsburyben (Shropshire-i grófság) Castle Gates-nek és Riggs Hall-nak neveznek, eredetileg az iskolának adott otthont, amíg az 1882-ben új helyre nem költözött. 1882-től 1974-ig az épületekben a városi könyvtár működött. A helyi közigazgatás 1975. évi átszervezése során a könyvtár a megyei tanács fennhatósága alá került. Az alatt a közel egy évszázad alatt, amíg közművelődési könyvtárként használták, az épületeket alig tartották karban, nyirkosak, sötétek, elhanyagoltak voltak. Végül a hetvenes évek közepe táján kiürítették az épületeket, s a könyvtár ideiglenes elhelyezést kapott.

A kiköltözést megelőzően a könyvtár a következőképpen helyezkedett el az iskolaépületekben. A

bejárás a boltíves folyosón keresztül történt, amelyen át balra a gyermekkönyvtárat, jobbra pedig a felnőtt részleget lehetett megközelíteni. Az udvar túlsó felén egy sor munkaszoba és egyéb helyiség volt. Az egyik traktus első emeletén helyezkedett el a felnőtt kölcsönzési részleg másik egysége, valamint az olvasóterem. A könyvtárosok egyik fő gondját az épület különböző részei közötti közlekedés jelentette, különösen, ha át kellett menni a nyitott udvaron, s rossz volt az idő.

Nem bonthatták le a Castle Gates kőépületeit, mivel történeti és építészeti szempontból műemlékké nyilvánították őket, így hát meg kellett oldani hasznosításukat. A restaurálás során egy gyönyörű favázas teremre bukkantak. A régi városházára később ráépített György-korabeli traktust lebontották, s egy az eredetivel összhangba levő modern épülettel pótolták. Az épületek megvizsgálása után úgy döntöttek, hogy újra közművelődési könyvtárként kell hasznosítani őket. Az átalakítási munkálatok 1980-ban meg is indultak. Az épületrészek közötti összeköttetés problémáját úgy oldották meg, hogy egy összekötő szárnyat húztak fel az udvaron, amely az egész épületkomplexum bejárataként és mint általános kölcsönzői övezet működik. A szárny illeszkedik a régi homlokzatok stílusához.

A főbejárat még mindig az 1630-ban épült boltozatos folyosón keresztül van, amelyhez ballfelől egy előadóterem csatlakozik, de a régi bejárat az összekötő épület új bejáratához vezet. Az olvasó a korábban külső ablakokból képzett boltívek alatt halad el a kölcsönző és a tájékoztató pult mellett, s az általános felnőtt kölcsönző részlegbe jut. Ennek az állománynak egy részét egy külön helyiségben, a déli traktusban helyezték el, amely szintén jól megközelíthető a bejárat rész felől. A többi kölcsönözhető anyag a nyugati traktusban a toronylépcsőn vagy az új liften keresztül közelíthető meg. Ezt a felső kölcsönzési teret a restauráló munka gyöngyszemének tekintik. A XIV. század végén épült terem a XIX. század elején egy Regency Gothic-stílusú mennyezetet kapott, amelynek restaurálása kilenc hónapot vett igénybe. A terem mindkét oldalán, a széles ablakfülkében ülőhelyeket alakítottak ki. Ugyancsak a felső emeleten van a helyismereti részleg nyilvános övezete, az egykori iskolai nagyterem helyén; itt megőrizték a falipadokat és a faburkolatot. Ez alatt van a helyismereti gyűjtemény raktára, valamint egy szemináriumi szoba a csoportos foglalkozás céljára. Az alagsori klimatizált pánclétermében őrzik az irattárat és a régebbi helyismereti anyagot.

Visszatérve a földszintre, a gyermekkönyvtárat a kölcsönzőpulttól balra találjuk, a Riggs Hall alsó emeletein. Ennek a térnek a jellegzetességét a lát-

ható gerendák adják. A favázás épület felső emeletén a könyvtárosok irodái lettek elhelyezve.

Bibliográfia

1. CASSON, H.: Old sites and new buildings: the architect's point of view = Future of the past: attitudes to conservation 1174–1974. London, Thames and Hudson, 1976.
2. COOPER, M.: Building conversions and design constraints = Library Review, 30, Spring 1981. p. 18–22.
3. DEWE, M.: Recycling isn't just for beer cans! = Assistant Librarian, 71.köt. 6. sz. 1978. p. 62–64.
4. FAULKNER-BROWN, H.: British academic library planning 1966–1980 = Liber Bulletin 16, 1981. p. 32–38.
5. FIELD, R.: Two Shropshire libraries = Service Point 29, 1984. p. 4–9.
6. HIGHAM, N.: University libraries = British librarianship today. London, Library Association, 1976. p. 204–232.
7. KASER, D.: Twenty-five years of academic library building planning = College and Research Libraries, 45. köt. 4. sz. 1984. p. 268–281.
8. LODEWYCKS, K.A.: Extension of a modular library building = Australian Academic and Research Libraries 4, 1973. p. 69–79.
9. METCALF, K.D.: Modular planning and physical dimensions = Planning the academic library: Metcalf and Ellsworth at York. Newcastle upon Tyne, Oriel Press, 1971. p. 33–41.
10. SMITH, R.S.: Library planning in an era of financial constraint = University librarianship. London, Library Association, 1981. p. 204–220.
11. STEER, C.: From a sow's ear: new libraries from old buildings = Manitoba Library Association Bulletin 12. köt. 2. sz. 1982. p. 23–25.
12. THOMPSON, J.: Introduction to university library administration. London, Bingley, 1979. p. 126–136.
13. VAUGHAN, A.: British academic library buildings since 1964: a comparative study = Journal of Librarianship, 12. köt. 3. sz. 1980. p. 179–190.
14. VAUGHAN, A.: The ideology of flexibility: a study of recent academic library buildings = Journal of librarianship, 11. köt. 4. sz. 1979. p. 277–291.

Fordította: Mándy Gábor

DEWE, M.: Flexibilitás és nyitott elrendezés egyfelől, szűk terek megmozdíthatatlan falak és rögzített struktúra másfelől

A modern könyvtárépületekben sem valósítható meg a teljes flexibilitás. Még a többé-kevésbé részleges is meglehetősen drága, miközben több hátránya is van (sztereotíp, esztétikailag nem vonzó megoldások). Az ugyancsak tény: miközben a flexibilitás követelménye vezérszólam volt, az új épületekben korántsem valósult meg olyan mértékben, mint várható lett volna. Az adaptálásra felajánlott épületeket differenciáltan kell szemlélni. Nagyobb könyvtárak kialakítására is gyakorta alkalmasnak bizonyulnak a volt raktárak, csarnokok, áruházak, mozik stb. Egyéb épületek (pl. volt lakóházak) legfeljebb kisebb könyvtárakat fogadhatnak be építészeti kötöttségeik révén. Az adaptálásra való elfogadásnál ezen felül más csábító szempontokat is figyelembe kell venni (könnyebb megszerezni hozzájuk a pénzt, a belső kerületekben található, sajátos esztétikai értékeik lehetnek stb.). A szerző az iskolaépületből kialakított Castle Gates Library (Shrewsbury) példáján a közművelődési könyvtári célokra végzett adaptálás megvalósulását mutatja be, a templomépületekből kialakított St. Edmund Hall és Lincoln College (Oxford) példáján pedig a felsőoktatási könyvtári célokra megvalósított adaptálását.

ДЕВЕ, М.: Флексибельность и открытое пространство — с одной стороны, узкие площадки, неподвижные стены и конструкция — с другой стороны

Полную флексибельность нельзя осуществить даже в современных библиотеках. Даже частичная обходится слишком дорого и в то же время имеет свои недостатки (стереотипность, эстетическая сторона). В то время, когда требование флексибельности было почти лозунгом в новых зданиях это осуществлялось в меньшей мере, чем этого можно было ожидать. Здания, предлагаемые для адаптации, надо рассматривать дифференцированно. Часто и для больших библиотек могут стать пригодными бывшие склады, павильоны, универмаги, кинотеатры и т. д. Другие здания (например, бывшие жилые дома) могут подойти разве что для маленьких библиотек, что связано с их архитектурой. При адаптации зданий нельзя не учитывать и другие привлекательные стороны этого вопроса (легче обеспечить финансовые расходы, находятся в центральных районах, могут иметь специфическую эстетическую ценность и т. д.). Автор на примере Castle Gates Library (Shrewsbury) показывает, как была проведена адаптация для создания публичной библиотеки, а на примере St. Edmund Hall и Lincoln College (Oxford) — адаптацию бывших церквей и создание в них библиотек высших учебных заведений.

* * *

* * *

DEWE, M.: Flexibilität und offene Raumkonstruktionen einerseits, enge Räume, nicht verlegbare Wände und starre Konstruktionen andererseits

In den modernen Bibliotheksgebäuden kann die vollständige Flexibilität nicht verwirklicht werden. Selbst die mehr oder weniger teilweise Adaptation ist ziemlich kostspielig und hat mehrere Nachteile (stereotyp, ästhetisch nicht gute Lösungen). Eine weitere Tatsache ist: während die Forderung nach Flexibilität ein Leitmotiv ist: während die Forderung nach Flexibilität ein Leitmotiv war, wurde sie in den neuen Gebäuden beiweitem nicht in dem Masse verwirklicht, wie das zu erwarten gewesen wäre. Die für Adaptation angebotenen Gebäude müssen auf differenzierte Weise geprüft werden.

Zur Umbildung grösserer Bibliotheken erwiesen sich häufig gewesene Magazine, Hallen, Warenhäuser, Kinos usw. für geeignet. Sonstige Gebäude (z.B. einstige Wohnhäuser) können infolge ihrer baulichen Gebundenheiten höchstens kleinere Bibliotheken aufnehmen. Bei der Annahme für Adaptation müssen ausserdem noch weitere anregende Gesichtspunkte berücksichtigt werden (leichteres Erhalten finanzieller Mittel, Lage der Gebäude in den inneren Stadtbezirken, besonderer ästhetischer Wert usw.). Es wird anhand der aus einem Schulgebäude entwickelten allgemeinbildenden Bibliothek in Castle Gates Library (Shrewsbury) eine verwirklichte Adaptation gezeigt. In St. Edmund Hall und Lincoln College, Oxford zeigt man die Adaptation von Kirchengebäuden für Zwecke von Hochschulbibliotheken.

DEWE, M.: Flexibility and open plan versus narrow spaces, immovable walls, fixed structure

In modern library buildings the total flexibility cannot be accomplished. Librarians should be more open-minded about accepting converted fixed-function buildings. They can make satisfactory li-

braries both aesthetically and functionally. Other factors for converted buildings include central location, cost of conversion less than new buildings, shorter construction times. Flexible, open plan library, however, is not perfect and brings about its own constraints and problems. Some case studies of old English library buildings are discussed.

* * *

A Physics Abstracts elérte a bűvös két milliót

A Physics Abstracts kétmilliomodik referátuma 1984 júliusában jelent meg. A fizikával foglalkozó irodalom az elmúlt két évtized során tapasztalt tüneményes növekedése a Physics Abstracts-ban megjelent referátumok számában híven tükröződik. Az első 500 000 65 év alatt jelent meg, majd 9 év múlva 1974-ben elérték az egymilliót. A második millió referátum megjelenéséhez mindössze 10 évre volt szükség, s a növekedési arány a visszaesés legcsekélyebb jelét sem mutatja.

A Physics Abstracts az évszázad során mindig átfogó képet adott a fizika minden területével foglalkozó folyóiratokról és konferencia-anyagokról. Napjainkban kéthetente jelenik meg, évente több mint 125 000 referátumot közöl minden szakterületen az elemi részecske-fizikától kezdve a plazma-, folyadék-, és szilárdtestfizikán át a geo- és asztrofizikáig.

Első megjelenése – 1903 – óta nincs vetélytársa és a mai napig jó hírnévnek örvendő mutatóinak és visszakeresési lehetőségeinek jó minősége és pontossága okán, amint azt a felhasználók nagy száma is tanúsítja.

/= INSPEC Matters, 1984. 37. sz. p. 1./

(Pollini Rita)